

Echt Haagse lanen, pseudo-lanen en andere lanen

Is het Lange Voorhout een laan of een plein? Deze vraag bracht mij aan het mijmeren over wat eigenlijk een laan is, vooral in Den Haag. Tussen haakjes, het Lange Voorhout is alleen al een laan omdat de huisnummers rechts oneven en links even zijn. Pleinen hebben een doorlopende nummering.

Er is geen stad in Nederland met zo veel lanen als Den Haag. Nu kunnen we onder een laan verstaan een weg waarin 'laan' aan het begin of het eind van de naam voorkomt, maar daarmee kom je er niet. Een laan moet in ieder geval berijdbaar zijn voor wagens op vier wielen, anders is het een pad.

Lanen komen in Den Haag in allerlei soorten, vormen en maten voor. Een rondje door de stad, waarbij je ogen goed de kost geeft, werkt zeer verhelderend.

Oprijlanen, stegen en sloppen

De oudste laansoort verbindt een weg met een erf: een oprijlaan, die oorspronkelijk meestal doodliep op het erf. Voorbeelden zijn Laan van Meerdervoort (smalle deel), Kerkhoflaan, Laan van Clingendael, Hanenburglaan, Beeklaan, Binckhorstlaan, Laan van Roos en Doorn en Loolaan.

Een onaanzienlijke soort lanen had meer de gedaante van steeg of slop, zoals Hekkelaan, Hooftskadelaan en Kerklaan. Of van een schapendrift: Schapenlaan, Herderslaan.

Omdat de middeleeuwse Laan bij de Grote Markt de enige 'laan' binnen de singels was en is gebleven, was deze uiterst korte naam voldoende.

Een laan hoeft niet per se bomen te hebben.

De Kerklaan in Scheveningen, eerder genoemd Jan van Dijtjesslop, met op de achtergrond de toren van de Antonius Abt-kerk op de Scheveningseweg

Fin de siècle met écht Haagse lanen

Niet officieel omschreven zijn écht Haagse lanen: stadswegen met twee rijbanen, gescheiden door een middenpad met twee rijen bomen en geen bomen

's-Gravenzandelaan, een écht Haagse laan op het veen met het oorspronkelijke profiel

op de trottoirs. Gedempte grachten tellen niet mee. Het middenpad kan later verdwenen zijn of vervangen door een vrije trambaan of parkeergelegenheid. Lanen van dit model zijn in Den Haag voor het eerst aangelegd in 1893 en 1894: Groot Hertoginnelaan en Laan van Nieuw Oost Indië. Deze lanen hebben hun oorspronkelijke profiel verloren. Nog herkenbare volgers zijn 's-Gravenzandelaan, Regentesselaan, Steijnlaan en Valkenboslaan en de lanen van het Statenkwartier. Van veel van deze

Steijnlaan, een morsige en verloederde écht Haagse laan in de Transvaalwijk

Een écht Haagse laan, oorspronkelijk de Stadhouderslaan, maar na de oorlog Eisenhowerlaan geheten. Door een politieke flater is het middenpad in 1992 van een 'ijdele' trambaan voorzien.

lanen worden de middenpaden nu hoofdzakelijk als parkeergelegenheid of trambaan gebruikt. De Van Boetzelaerlaan is aangelegd langs een al bestaande spoorweg en is daarmee een geval apart. Wie had gedacht dat de Frederik Hendriklaan ooit een middenpad heeft gehad, zit eraast: de 'Fred' werd in 1904 aangelegd als brede straat met bomen en is pas in 1912 een winkelstraat met tram geworden.

Prins Mauritslaan, écht Haagse laan, met tot parkeerterrein verworven middenpad

Lanen in andere steden

Van het model écht Haagse lanen zijn er in Rotterdam maar enkele. De Avenue Concordia (1883) en Voorschoterlaan (1884, v/h Avenue Prins Alexander) in Kratingen zijn iets ouder dan de écht Haagse lanen en hebben hiervoor misschien wel model gestaan. Niet meer dan vijf van zulke lanen

verschenen nog rond 1900. Rotterdam heeft twee boulevards met de hoofdrijbaan te midden van ventwegen: Mathenesserlaan en 's-Gravendijkwal (nu deel van de Maastunneltraverse). Breda heeft uit het fin de siècle binnen de singels nog wel aardig wat van zulke lanen, maar die heten allemaal *-straat* of *-dijk*. In Amsterdam en Utrecht heb ik er zelfs geen enkele gevonden.

De Rotterdamse, ooit kakkineuze Avenue Concordia uit 1883 in Kratingen, gezien van Oostzeedijk richting Oudedijk

Kronkellanen

Een laan hoort naar mijn smaak recht te zijn of uit rechte stukken te bestaan die een gebroken lijn vormen, maar hoort niet te kronkelen of slingeren. Rond 1900 kwamen echter de gebogen straten in zwang en daarmee ook kronkellanen. Beste voorbeeld is de Nieuwe Parklaan (1889), waarvan je tenminste nog kan zeggen dat die uit twee rijbanen bestaat: een voor het wegverkeer en een voor de tram. De fraaie Groot Hertoginnelaan (1893) is bijna een halve cirkel, maar voldeed destijds verder aan de écht Haagse laan.

In 1913 verschenen de lanen rond Zorgvliet, zonder middenpad. Sommige zijn krom.

Het Interbellum met de landgoedlanen en de pseudo-lanen

Veel landgoederen werden na 1916 bebouwd, waarbij oude landgoedlanen een stadse naam kregen, zoals Groenhovenstraat, Van Hogenhoucklaan, Ruychrocklaan en Van Soutelandelaan.

In het Interbellum moest het naamdeel *-laan* status suggereren. U voelt het al aankomen: er ontstond een wildgroei in lanen. Zo heten de straten in Vogelwijk, Kijkduin en Marlot allemaal *-laan*. Projectontwikkelaars speelden hierop in, want een *-laan* verkocht beter. What's in a name! Niet-

Van Hogenhoucklaan, een in een stadswijk geïntegreerde oude landgoedlaan

vrijstaande huizen werden villa genoemd en eengezinswoningen herenhuis. Deze pseudo-lanen zijn groen vanwege de voortuinen, maar vaak zonder straatbomen; *-laan* is in de meeste gevallen een overstatement.

In de middenstandswijken kregen alleen de brede straten een laan-naam: in het Laakkwartier de drukke Goeverneurlaan, De Genestetlaan en Van Zeggelenlaan, alle zonder middenpad, en de kalme lanen, zoals Allard Piersonlaan met een mid-

Roodborstlaan, een pseudo-laantje in de Vogelwijk zonder straatbomen

denplantsoen. In Rustenburg en Oostbroek zijn de drukke Dierenselaan, Escamplaan en Zuiderparklaan geïnspireerd op het model van de 'écht Haagse laan'. Ook hier hebben de rustige woonlanen een middenplantsoen. De Apeldoornseleen en de Thorbeckelaan, beide met vier rijen bomen, hebben meer het karakter van een boulevard.

Na 1945

Met uitzondering van Moerwijk en Morgenstond kregen nieuwe woonwijken na de oorlog voorlopig geen namen meer die eindigen op *-straat*, met uitzondering van Waldeck. Overal in het land en dus ook hier werden allerlei fantasienamen bedacht. Pas met de Vinexwijk Wateringse Veld is Den Haag van dit 'taboe' afgestapt. In Ypenburg en Leidschenveen komen *-straten* voor, maar alleen in delen van vóór de annexatie van 2002, waarin Rijswijk, Leidschendam en Nootdorp de straatnamen hebben vastgesteld.

Straatnamen op *-laan* of met *Laan van* worden na 1945 willekeurig toegepast. Zo is het volstrekt onduidelijk waarom, van vier gelijk(waardige wegen, de Erasmusweg en Meppelweg *-weg* heten en de Melis Stokelaan en Hengelolaan *-laan*. Wie het weet mag het zeggen.

Martin Snuverink, tekst en beeld